NÚMERO 151

Butlleti Estel Negre

ABRIL 2005

ÒRGAN D'EXPRESSIÓ I COMBAT DE L'ATENEU LLIBERTARI ESTEL NEGRE

VALORACIÓ DE LES IX JORNADES LLIBERTÀRIES

Tothom ho comenta, les Jornades d'enguany han sortit d'allò més bé. Hem rebut infinitat de felicitacions i, la veritat, és que estem ben contents dels resultats, tant d'assistència, com de participació i també econòmicament (enguany, gràcies al concert de la Factoria de So, no hem perdut diners, ens hem quedat si fa no fa equilibrats). Agraïm de tot cor, com cada any, a tots els participants el seu ajut desinteressat: als músics, als dj, als ponents, als artistes, als que ens han ajudat en la Ruta de la Vergonya, a la penya de la Factoria de So, al Cafè Teatre Aire, als companys cenetistes, a tothom. Ja estem pensant en les Jornades de l'any vinent (si teniu idees, ja sabeu on som!) i ben segur que les millorarem. Hem tingut errors, com sempre, és inevitable: hem fet una pila de cartells que després no hem aferrat, alguns cartells no han quedat massa bé per qüestions tècniques; l'exposició «Xile, ahir i avui» finalment no la vam muntar per motius de difícil justificació... Bé, res pus, només desitjar-vos salut i encoratjar-vos a participar en la preparació (amb idees, projectes, ànims..) de les properes Jornades.

Les jornades es van iniciar el dissabte 12 de març amb un dels concerts més marxosos dels últims anys. La gent que omplia de gom a gom la Factoria de So de Son Llaüt (Santa Maria) va gaudir fins l'extremunció del sarau esgotador de S'Arrual Jazz Mort i de Wonderbrass, sense oblidar els sons majestàtics de les xeremies de Pere Rialles i Joan Trompi, els ritmes salserobailongos de L'Alegre Rebel·lia i les cadències melodioses dels dj Don Manolo Pinchadiscos i Retromagneto. Tot plegat l'èxtasi, un deliri que es va perllongar fins a la matinada i que, com ja hem comentat, ens va permetre recaptar fons suficients per gairebé pagar les despeses de les Jornades (bitllets d'avió, cartells, edició extra del butlletí, càterings, «lloguer» de la Casa de Cultura, etc., una doblerada...). Setmanes després del concert, mitja Part Forana encara en parla.

El dilluns 14 el periodista Pepe Rodríguez ens va presentar el seu llibre *11-M: Mentira de Estado*. Aquesta xerrada va enfrontar dues opinions: per a uns, el fet d'anar destriant fil per randa, minut a minut, tota la xarxa d'esdeveniments que es van desfermar l'11 de març de 2004, no interessava gaire; per a d'altres, justament això era l'interessant i nou, així com palesar la responsabilitat del Partit Popular en la manipulació informativa de l'afer. Una xerrada i un debat per a tots els gustos. El que sí està clar és que Pepe Rodríguez no va esperonar la compra del seu llibre, del qual n'havíem adquirit una pila, ja que només va vendre un exemplar..., tal vegada perquè era una mica car.

La taula rodona de l'endemà sobre ecologisme i acció directa va omplir a vessar la sala de la Casa de Cultura. Hi vam parlar

sobre el passat (Dragonera i altres mogudes ecologistes dels anys 70 i 80) i sobre el present futur o sobre el futur present (moviment antiautovia, plataforma Salvem la Real...). El periodista Basilio Baltasar no va poder acudir-hi per motius laborals, però va enviar un enlletrat escrit on evocava les passades lluites anarcoecologistes dins el marc d'un esdevenidor combatiu. El públic assistent, sense dubte, hi va participar activament aquest dia.

El dimecres 16 de març el tema de la jornada era la repressió al moviment antiglobalització i per il·lustrar la qüestió vam passar el vídeo *Tessalònica 03.* Aquesta pel·lícula va despertar una mica les mateixes reaccions entre el públic que la xerrada del primer dia. Per a uns el vídeo era una contínua exhibició d'hòsties (policíaques i activistes) sense entrar d'una forma radical (sense anar a les arrels) del problema plantejat; per a d'altres, sense caure en el sadomasoquisme, el tema que es discutia, la repressió, va quedar ben palès en el vídeo i en el posterior debat que va comptar amb la participació de dos representats del moviment antiglobalització que han patit la repressió estatal en les seves pròpies carns.

El company llibertari Octavio Alberola es va desplaçar expressament des de París per participar en aquestes Jornades Llibertàries en dues sessions. En la primera, el dijous 17, com a membre dels Grupos de Apoyo a los Libertarios y Sindicalistas Independientes en Cuba (GALSIC), ens va parlar, després de fer un petit esquema de la història de la Revolució cubana i del que va representar, sobre els esforços que l'encara minsa resistència llibertària anticastrista realitza a l'illa caribenya.

La participació entre el públic de Jorge Masetti —exiliat cubà que va venir amb un equip de filmació de la productora televisiva francesa Arte amb Octavio Alberola i autor del llibre de memòries *El furor y el delirio: itinerario de un hijo de la Revolución cubana* (Tusquets, 1993)— va fer més sucós el debat entre el no massa nombrós, tot s'ha de dir, públic. Per a molts, mira per on, va ser una de les jornades més interessants de tot el cicle.

L'endemà, amb una gran acollida entre el públic, entre els quals es trobaven alguns coneguts militants comunistes que, com són les coses!, no van assistir-hi el dia anterior, Octavio Alberola, com a exresponsable del grup d'acció llibertari antifranquista Defensa Interior, ens va explicar els esforços per recuperar la memòria històrica dels anarquistes Francisco Granado i Joaquín Delgado, executats per la «justícia» del dictador Franco. El *leitmotiv* de tota la discussió va ser la reivindicació de la revisió de totes les condemnes emeses pel franquisme, un tema del qual es parlarà molt en els pròxims mesos. Hem de dir aquí que Alberola va parlar sobre el cas Granado i Delgado el dimecres al matí al Centre Cultural Guillem Cifre de Colonya de Pollença, amb una bona assistència de públic, convidat

La celebració de La Ruta de la Vergonya, el dissabte 19, va suposar un èxit que ni els organitzadors mateixos esperàvem. Fet que no fa altra cosa que demostrar la necessitat de recuperar la memòria història que té bona part de la societat mallorquina. Acompanyats d'historiadors, i després d'exigir a Cort una «neteja» de símbols feixista a Palma, van començar un trajecte per l'altra ciutat, la de la infàmia. I ens vam acostar als llocs on es

va organitzar la repressió i on es va executar. Paredons, camps de concentració, creus als «caídos», fosses comunes, places exalçant el dictador, castells i presons, amuntegaments arquitectònics i camps rasos que en altre temps es van sembrar de cadàvers. El nostre particular cor de les tenebres es troba aquí, al nostre entorn, i ningú no ens ho havia contat; per descomptat no a l'escola. I hi eren els testimonis de la repressió, els seus supervivents. Isabel Coll, Catalina i Antònia París, Biel Riera, les seves vivències, el seu testimoni en primera persona. Una lliçó d'Història que val més que mil llibres. La Ruta de la Vergonya va assolir clarament els seus dos objectius principals: denunciar la simbologia feixista que pobla els nostres carrers i retre un homenatge a unes víctimes que porten massa temps en l'oblit. Però per a l'Ateneu La Ruta ha servit a més a més per sortir al carrer, per reivindicar-la com feia temps que no fèiem, i per treballar amb altres persones, alienes a l'Ateneu i a l'anarquisme; gent de la Llista de la Memòria Històrica de les Illes amb la qual hem treballat braç a braç i l'aportació i convivència de la qual ha servit, així ho entenem, per enriquir-nos mútuament. La Ruta servirà, n'estem segurs, per veure la ciutat «amb altres ulls», quan hi passegem ja no veurem mers noms desconeguts a la guia de carrers; veurem el que són: un insult a les víctimes i a tota la població. Una vergonya contra la qual cal continuar oposant-se. La Ruta no ha estat més que un capítol, la celebració d'altres itineraris per diverses poblacions de l'illa ens animen a pensar que la recuperació de la memòria històrica a Mallorca està definitivament en marxa. I ja ningú no l'aturarà.

La festa de cloenda de diumenge va ser una bona forma d'acabar aquestes reeixides Jornades. El Cafè Teatre Aire, lloc on es va desenvolupar l'acte, va ser un descobriment per a molts, ja que es tracta d'un indret ideal per aquesta mena de vetllada. Els únics errors que vam tenir, que no són petits, va ser concentrar tants artistes en tan poc temps (la festa havia d'acabar a mitjanit pels motius que tothom sap) i en no haver controlat una mica millor la duració de les actuacions, de forma que uns grups van actuar més que altres; per això, sincerament, demanem disculpes tant als artistes com al públic, tot prometent que procurarem que no ens torni a passar una cosa semblant. A part d'això, la festa va ser magnífica, tant pel que fa a l'assistència de públic, que va abarrotar la sala, com pel que fa a l'actuació dels grups: Lucia Febrero y los Alcantarilleros, grup de tango argentí que no estava anunciat; el folk celta d'Uroboros; el *gaiterpunk* d'Anarquinhos; les cançons d'autor de Manuel Lozano de La Vereda; el teatre subversiu i hilarant de Buffon's Teatre; i el repertori jazzístic clàssic del trio L'Ham amb Fam. Una festa que per tothom, malauradament, va tenir gust de poc; però ja sabeu el refrany: «Val més poc i ben guanyat, que molt i enllotat.»

Bé, amics i amigues, com podeu comprovar d'aquests Jornades ens sentim orgullosos, però el quefer de l'Ateneu dura tot l'any, és a dir: anem per feina!

Salut!

Ateneu Llibertari Estel Negre

A LA MEMÒRIA DEL MEU PARE, ANDREU PARÍS

Aquest text redactat per n'Antònia París Llompart, filla de n'Andreu París, va ser llegit per na Maria Antònia Oliver París, neta d'aquest militant socialista, a les portes de Can Mir (presó durant la Guerra Civil i actual Cinema Augusta), el passat dissabte 19 de març, en el marc de la Ruta de la Vergonya.

La família

Vaig néixer a Inca, un poble de l'illa de Mallorca, en una família humil: el meu pare era sabater i treballava a casa nostra, no ens sobraven els diners, però tampoc no ens mancava res. La meva mare s'ocupava de la casa i dels fills; els dos s'estimaven moltíssim i els records que tenc de la meva infantesa abans del 1936 són molt bons. Érem cinc germans, amb pocs anys de diferència, era una casa alegre i viva.

1936

Som la segona dels germans, la major de les al·lotes. Pel juliol de 1936 jo tenia 11 anys i érem encara quatre germans: la meva mare estava embarassada.

El meu pare era un home molt idealista, amb principis d'igualtat i justícia, i tenia molta personalitat. Era molt bon home, conegut en el poble. Era republicà, molt valent, amb idees socialistes. Cridava l'atenció per la seva personalitat. Llegia molt i sempre li agrairé que m'inculqués l'hàbit de lectura. Jo l'estimava moltíssim. A casa, quan ell treballava, m'asseia al seu costat i l'escoltava parlar de les seves idees: deia que era injust que la gent humil hagués de treballar tant perquè els seus fills poguessin estudiar mentre altres ho tenien tot sense necessitat de fer cap esforç... que el món estava mal repartit... em parlava de les diferències socials i de com creia ell que podien millorar les coses...; record que em demanava que li llegís el diari mentre treballava, em deia que era important que ho fes cada dia per poder estar assabentada del que passava en el món, i després comentàvem les notícies. Alguns horabaixes solia anar a un cafè que crec que es deia Cafè Republicà, es reunia amb amics i companys, feien tertúlies... jo hi anava amb ell alguna vegada. També anava molt a la Casa del Poble els vespres i ensenyava a llegir i escriure els que ho volien .

Antònia París

Juliol de 1936

A Inca es remorejava que hi havia persones amb poder i influència, que es reunien en un cafè (actualment anomenat Mercantil). Eren contraris a la República i se sospitava que tramaven alguna cosa. Vaig sentir dir que un d'ells era el que després, en temps de Franco, va ser el notari de Joan March... o sigui, que era gent amb diners i, a més, eren afiliats a la Falange.

Pocs dies després d'aquelles reunions varen sortir de l'església Santa Maria la Major els falangistes armats (havien guardat les armes a l'església) i varen prendre ràpidament el poder: varen treure's del mig qualsevol persona que pogués oposar-los resistència... Tot va ser molt ràpid. Deien que havia començat la guerra a Espanya... tot era molt confús... En aquells temps no hi havia els mitjans de comunicació que existeixen avui dia i les coses se sabien perquè es comunicaven de boca en boca i pel que es podia veure... No tothom tenia ràdio, i la premsa arribava tard.

Hi va haver moltes detencions: se sentia dir que se n'havien endut aquest o aquell, i que no se'n sabia res.

La idea que tenia jo, una nina d'11 anys, sobre una guerra, era de dos bàndols contraris que lluitaven, amb barricades i armes, amb trets continus... però aquí no va ser així. Almenys a Inca, pel que jo vaig veure, només hi havia un bàndol armat reprimint un poble: el dels falangistes; l'altre bàndol era per a mi tots els que no ho eren, i nosaltres no ho érem, falangistes, així que intuïa clarament el perill a pesar de ser tan petita.

Al carrer es podia palpar la por. Record alguns bombardeigs i com començava a córrer agafant el meu germà petit per la mà i anàvem a refugiar-nos. Però aquesta por ens passava: érem nins, i quan parava el renou dels avions i de les bombes sortíem i seguíem jugant. L'altra por la duia de dins. A pesar que el meu pare intentàs tranquil·litzar-nos jo sabia que alguna cosa dolenta ens passaria. El 4 d'agost de 1936 va néixer la meva germana petita i unes setmanes després es presentà a casa la guàrdia civil per fer un registre: només trobaren unes revistes que crec que eren socialistes i que es deien alguna cosa així com *El Ideal*.

Detenció

La família del meu pare eren tres germans i una germana, la meva padrina (mare del meu pare) tenia una finca al camp es deia Son Ravenet, era als afores del poble i van decidir anar a passar aquell dies de confusió tots a la casa, érem molts de nins i nines i record que dormíem en matalassos per en terra, per als al·lots allò era com una festa, encara que de vegades vèiem les cares de preocupació del pares i això ens inquietava.

Uns dies més tard varen cridar el meu pare i ell es va presentar, ara pens que tal vegada va ser perquè estava condicionat per tenir tants fills, un d'ells nadó i la dona encara convalescent del part. No va fugir intentant passar a l'altre bàndol com varen fer alguns. Record un veïnat que estava amagat a la part de darrera de ca seva durant el dia i a la nit sortia a estirar les cames; la seva dona li donava menjar i a l'alba tornava a amagar-se... i així ho va fer durant molt temps.

La meva mare el va intentar convèncer perquè no es presentàs, però ell deia que no havia fet res dolent i que no tenia perquè amagar-se, i que no tenguéssim por, que tornaria (li va dir que es presentava voluntàriament perquè sabia que si l'anaven a cercar a casa podia ser un desastre). Amb el meu pare també es van presentar els dos germans: l'oncle Antoni i l'oncle Miquel, i el cunyat, l'oncle Bernat, els dos primers varen estar tancats un temps i després els van amollar però al meu oncle Bernat i al meu pare, no; la padrina ens deia que estiguéssim tranquils, que tornarien.

Presó de Santo Domingo d'Inca

Però no van tornar. Els varen tancar a la presó d'Inca. A casa ens vàrem organitzar com vàrem poder: a cadascú se'ns adjudicaren unes feines i ajudàvem com podíem. El major de casa era el meu germà. Algú havia de dur menjar cada dia al meu pare i, com que ma mare temia que si ho feia el meu germà se'l podien quedar perquè era un al·lot de 14 anys —i sabíem que n'havien tancat molts—, vaig ser jo l'encarregada. Això no era una càrrega per a mi, era un premi, em sentia orgullosa del meu pare i anava, encara que amb por, amb el cap molt alt.

A Santo Domingo hi ha uns jardins a l'entrada i una espècie de pati. A l'entrada de la presó hi havia falangistes. Quan arribaves t'aturaven, et deien «*¡Arriba España!*», et feien aixecar la mà i contestar amb la seva salutació. En veure'm morta de por em demanaven: *Què vols?* Jo els deia —Porto es *menjar al papà, Andreu París*—. I ells: —*I tu desvergonyida parles de tu al teu pare? Ets una mal educada* «*hija de rojo tenías que ser...*» Em posava a plorar, se'n reien de mi, ens tractaven malament, no ens volien i jo ho notava. Hi havia altra gent com jo allà i vaig veure escenes que tenc gravades a la memòria, escenes terribles, molt desagradables... Record una vegada un home que jo coneixia perquè vivia a prop de la casa de la meva padrina; sabia que era republicà i amic del meu pare perquè algunes vegades els havia vist parlar... Aquest home, jo no sé si per provocar o tal vegada no, no ho sé... duia a cada mà una espècie de bidons molt pesats, i estava travessant el pati. Li varen donar l'alto i li exigiren la salutació falangista. L'home va dir «*Arriba España*» però no va aixecar el braç. Jo era allà mateix, devora quatre o cinc falangistes. Un li va pegar un cop amb el fusell i li començà a sortir sang del front... L'home deia «no puc, no puc... Vaig carregat...». Un d'ells s'hi va acostar i li va dir: «*Es clar que pots! Però, a més a més ho faràs sense amollar els bidons, firmes y con el brazo estirado a la altura de la cabeza! Com amollis la carga o no ho facis com toca te mat aquí mateix...!*» Ho va intentar però no podia, i deia «No puc..., no puc...». Li varen començar a pegar tots amb els fusells i l'home va caure al terra, ple de sang... Jo estava aterrida, i vaig

anar corrent a contar-ho, plorant, a la meva mare. Ella m'abraçava i em deia: «No ploris, no ploris...», però ella també plorava...

Resistir

Per a mi, dur el dinar cada dia al meu pare era una manera de resistir i, encara que tenia por, sempre ho volia fer. Només era una nina i m'intentaven humiliar, però jo sabia que aconseguien justament l'efecte contrari: em sentia orgullosa de ser filla del meu pare, anava amb el dinar a la cistella conscient que segurament el maltractaven, però jo sabia com era el meu pare i sabia que resistiria, així que jo també havia de resistir.

Can Mir (Palma)

Pocs mesos després se'l varen endur a Palma, a una espècie de presó provisional que era un magatzem de fusta, o alguna cosa semblant... Es deia Can Mir i actualment és el cine Augusta de Palma. Com que allò no era una presó (no tenia ventilació) i hi havia molts detinguts, varen fer un mur a la vorera del carrer, a l'altura del cap perquè els homes poguessin sortir a estirar les cames i respirar, una espècie de pati... Des de fora jo podia veure un poc els caps dels presos, n'hi havia molts. I fora sempre hi havia familiars o amics que els volien veure o saber-ne alguna cosa.

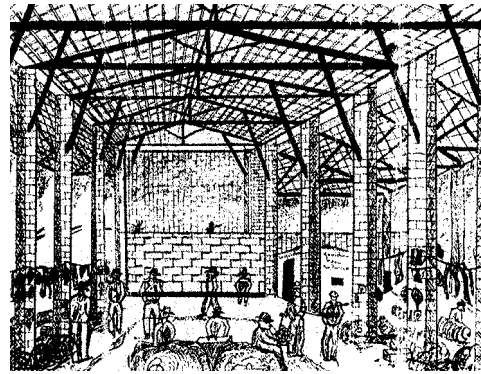

Can Mir dibuixat pel pres Joan Cortès, *Bibi*

Una de les vegades que la meva mare va anar a visitar-lo (a la presó d'Inca) li va demanar si volia que anàs a veure algun conegut del bàndol contrari per demanar-li ajut per a ell, però el meu pare no ho va voler, li va dir que no volia que demanàs a ningú d'aquesta gent cap favor. Li digué que ens contàs a nosaltres, els seus fills, que ell no havia fet cap mal a ningú, i que de la mateixa manera que l'havien tancat l'haurien d'alliberar. Però s'equivocà.

L'última vegada que el vaig veure

Me'n vaig anar amb la meva padrina materna a viure a Palma per estar prop del meu pare i poder seguir duent-li el dinar cada dia. La presó de Can Mir estava custodiada, com la d'Inca, per falangistes i guàrdia civil, i eren igual de desagradables amb nosaltres que els altres. La gent, fora de la presó parlava i deia que els que hi havia allà eren detinguts sense causa i que, o bé els n'havien d'atribuir una i jutjar-los, o bé els haurien d'amollar. Però ni se'ls jutjava ni se'ls amollava. Els que sortien no tornaven a ca seva, i jo sentia dir que se'ls interrogava i torturava... Record bé que algú va dir que els donaven oli de ricí. Jo esperava fora i sempre mirava cap al mur. El millor record que tenc d'aquells temps és d'un dia en què des de fora, quan intentava veure el meu pare entre tants caps i mans saludant, abans de veure'l el vaig sentir, vaig reconèixer la seva veu... em cridava... el cor m'anava de pressa, de pressa... jo no el veia... mirava i mirava i a la fi, vaig veure una mà saludant i el vaig reconèixer; vaig veure la seva cara, em parlava i somreia... estava molt content..., reia..., jo també..., vaig aixecar la mà i record que li deia «papà, papà...». És l'última vegada que el vaig veure.

«*Lo han soltado*»

Era un dia d'hivern. Quan vaig arribar a la presó i em vaig presentar, el de la porta ja em coneixia i em va dir. «*Ya no hace falta que vengas más. Hoy han soltado a tu padre*». Tenia tantes ganes que l'amollassin que en aquell moment vaig creure el que em deia aquell home, me'n vaig anar corrent molt contenta a casa d'uns coneguts per contar-los-ho i per telefonar a la meva mare, que en aquell temps s'havia hagut de posar a fer feina en una fàbrica d'Inca.

Ma mare quan em va sentir segurament ja va veure què havia passat i es va posar a plorar... Jo no ho entenia i li deia «Què et passa? No em sents? L'han amollat, l'han amollat...! Per què plores...?». Em va dir que no em mogués, que venia tot d'una, que agafava el tren, que l'esperàs...

No sé quin temps vaig esperar, allà, quieta, sense moure'm, tal com ella m'havia dit... Vaig començar a pensar que era estrany que el meu pare no m'hagués esperat per agafar el tren junts i tornar a casa, però em seguia repetint a mi mateixa «l'han amollat...», fins que la meva mare va arribar amb la meva germana petita en braços , vaig veure els seus

ulls que miraven els meus i sense dir res vaig començar a plorar...

La meva mare i jo demanant pel meu pare

Aquest dia vàrem anar a molts llocs oficials que jo no podria identificar perquè no coneixia quasi gens Palma, i anàvem preguntant... Ens miraven com si fóssim boges... Ens repetien que l'havien amollat... Hi havia falangistes i gent uniformada, supòs que militars. Ens deien que se n'havia anat, que potser ens havia abandonat, que no sabien res... La meva mare repetia: «On l'heu amollat? Quan? Què heu fet amb ell? Per què a ell?» I ningú no ens contestava... Encara avui ningú no ens ha contestat.

Sense el meu pare

Vaig resistir com vaig poder. Cada vegada que veia una desfilada de militars o d'italians pels carrers d'Inca, o quan havia d'aixecar el braç i cantar el *Cara al sol*, m'agafava de la mà del meu germà i recordava el meu pare.

Uns dies després d'assassinar el pare van ser també assassinat el oncle Bernat Mateu (germà d'Antoni Mateu que va ser batlle d'Inca i afusellat pels falangistes).

No sé com la meva mare va poder aguantar tot allò. Era una dona molt valenta, no va voler firmar un document que deia que havia vist el seu marit mort i que eximia el seu fill major de fer el servei militar. Per això, segons ells, nosaltres no érem orfes, ni la meva mare viuda, així que el meu germà va haver de fer el servei militar i ma mare va haver de prescindir d'ell, encara que segurament el necessitava molt. Ens va apuntar a un menjador que crec que era de la secció femenina i així podíem menjar. Moltes de les meves amigues s'havien fet falangistes portaven uniforme de bona qualitat i seguien anat a l'escola, jo ho vaig haver de deixar, i me sabia molt de greu, a vegades sentia enveja d'aquestes amigues i al mateix temps ràbia i vergonya per aquets sentiments.

Me vaig posar a cosir a casa d'una modista amiga de la mamà; a aquesta dona li havien matat tres fills juntament amb es papa, els germans Sanchòs, un d'ells només tenia divuit anys. També m'ocupava de la casa i els germanets petits, la segona de les germanes m'ajudava, però només tenia deu anys i feia el que podia, a vegades me veia molt estreta amb tres més petits que jo. La mare treballava a una fàbrica de teixits durant tot el dia, i a la nit desprès de sopar, quan nosaltres ja dormíem es posava a cosir sabates, record que anava el rebost, agafava un grapat de pomes, ens en donava dues o tres a nosaltres i ella es quedava les que tenien qualque corc, i així i tot encara somreia quan es meu germà petit, que tenia tres anys i era molt graciós, en feia alguna de les seves. Cada un de nosaltres col·laborava com podia, el meu germà gran també treballava i estudiava. La segona de les meves germanes i jo ens ocupàvem de la casa i dels germans més petits. Record que jo havia de dur a alletar cada tres hores la meva germana petita al treball de la meva mare i algunes vegades no hi pensava, o havia de bullir patates i no me'n recordava de fer-ho... i em posava a jugar amb els meus germans...; ella mai no em va renyir per això. A pesar de tot, la meva casa no era un lloc trist, ja que en ser tants germans, quan no era un, era l'altre qui feia alguna gràcia i aconseguíem riure tots, fins i tot la meva mare.

Fins el 1939 record que érem «*hijos de rojo*», «*traidores y ateos*». Els sentiments que provocaven en mi aquests comentaris eren de ràbia i al mateix temps d'orgull perquè sabia que el meu pare era republicà amb idees socialistes, que estimava la seva família, un home amb grans principis que no s'havia doblegat i que havia resistit, per la qual cosa el varen assassinar. Per això, cada vegada que intentaven fer-me creure aquestes mentides, jo m'afermava més en la veritat, cada vegada que intentaven fer-me oblidar, jo me'n recordava més de les coses... varen aconseguir l'efecte contrari al que pretenien durant la guerra, en la postguerra, durant la democràcia, i així serà durant tots els anys de la meva vida.

Oblidar i perdonar?

Oblidar, varen intentar que ho fes amb el silenci forçat, però mai, mai ho oblidaré. Perdonar? Ningú no ens ha demanat mai perdó, ni tan sols ara, en plena democràcia. Un dia d'hivern de 1937 la meva mare demanava i demanava, i mai ningú no ha contestat les seves preguntes; feien com si el meu pare no hagués existit mai. Però sí que va existir, i per això vull agrair l'oportunitat de poder expressar-me i fer públic el record i el nom del meu pare: Andreu París Martorell, que serà sempre viu en mi i en la memòria de la meva família.

En nom de tots nosaltres, us agraesc l'atenció que ens heu fet.

Antònia París Llompart

ANTONI TÉLLEZ, *IN MEMORIAM*

Antoni Téllez Solà va morir el passat 26 de març a Perpinyà. Téllez va ser el primer dels nostres il·lustres visitants quan, en la primavera de 1989, amb ocasió de la Segona Setmana del Vídeo Radikal i Alternatiu, l'antecedent de la sèrie de jornades llibertàries que venim celebrant, va acceptar una mica de mala gana la invitació que li vaig llançar a Barcelona uns mesos abans a participar-hi. Hi degué influir un poc sa companya Harmonia, *Moni*. En efecte, Antoni no era gaire procliu a fer xerrades, i li costava sortir d'aqueix gabinet d'estudi on s'havia atrinxerat per llegir, anotar i escriure la història dels guerrillers llibertaris antifranquistes.

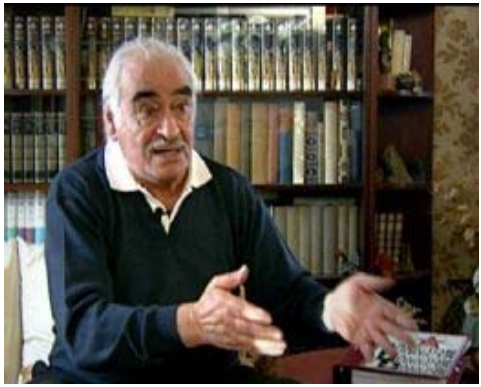

Vaig conèixer Antoni Téllez l'hivern de 1980 a París, a ca n'Octavio Alberola i n'Ariane Gransac, i ha volgut la casualitat que fossin aquests darrers els nostres més recents visitants a l'Ateneu. La casa d'Octavio era, i segueix essent, una mena de consulat honorífic de l'anarquisme internacional, especialment el llatinoamericà. Anar a sopar a ca n'Octavio suposava compartir taula amb els més heterogenis personatges. De manera que no em va sorprendre l'aparició, a mig sopar, de n'Antoni. Va venir proveït d'uns dolços àrabs, i després de fer les pertinents salutacions a la resta de comensals va incorporar-se sense dilació, s'arremangà i començà a menjar de forma enèrgica, com si estigués en plena campanya, després del fragor d'alguna batalla. Més tard, liquidada la qüestió del menjar va passar al que era important, a departir amb tothom i a deixar anar comentaris càustics sobre les coses del moviment llibertari. Aleshores es vivia amb preocupació la sort que hagués pogut córrer un company argentí que vivia a Bolívia i que estava al front de la secció de cultura de la central minera boliviana, un tal Liber Forti, ja que a Bolívia s'havia produït un de tants cops militars i les notícies que hi arribaven eren molt confuses. Antoni i Octavio estaven entreteixint una xarxa de contactes per establir la solidaritat internacional amb els companys bolivians. De Liber sentiria parlar posteriorment a diversos companys i en distints països, i sempre en termes elogiosos i entranyables, de manera que quan Peter i Carme, els nostres col·legues de l'Ateneu sense parió, a la seva tornada d'un llarg periple per Amèrica Llatina van contar entusiasmats que havien conegut Liber Forti, no vaig fer altra cosa que veure confirmades totes les anteriors impressions respecte d'ell. Va ser més tard, en 2001, quan assabentat Peter que Liber era de viatge per la Península va tenir la bona idea d'invitar-lo a visitar-nos, cosa que va fer i gràcies a això tots vam poder gaudir de la seva companyia durant uns dies.

Aquella nit a París no em vaig atrevir a importunar Octavio i Antoni que parlaven de coses serioses; encara que no sempre ho faig evident, un ha estat ben educat i sap que els petits no han de molestar quan parlen els majors, de manera que em vaig quedar amb les ganes de sotmetre n'Antoni a un interrogatori a propòsit de la seva biografia sobre Quico Sabaté que jo havia llegit en l'edició de Belibaste, un petit segell editorial que havien constituït alguns companys des de París, precisament per publicar el text de Téllez, que després coneixeria diverses edicions.

Passaren els anys, i en 1987 va irrompre a la impremta del vell company Manuel Salas, a Barcelona, des d'on fèiem la revista *Polémica*, un nou col·laborador a qui Salas havia invitat a formar part de la redacció: «Avui vindrà un nou company que escriu

molt bé i fa coses molt valuoses.», ens va anunciar Salas. És clar, era Téllez, que aleshores s'havia traslladat a viure a un pis del barri del Clot. I efectivament, va comparèixer Antoni enfundat en un xandall, d'ara endavant el seu uniforme sempitern, ple de vitalitat, amb el seu humor càustic i carregat de adreces i donatius de nous subscriptors. En aquell temps la revista no passava per un bon moment, els vells companys que formaven la redacció estaven ja fatigats i una mica desil·lusionats, amb ganes de deixar-ho anar. Tots aprofitaven les reunions per dir-me, en sortir de can Salas, que si fos per ells ho deixarien ja, però com que Salas s'obstinava... Doncs bé, amb aqueixes lletanies fúnebres va acabar Téllez, que va contagiar el seu entusiasme a tothom. D'aleshores ençà les reunions començaven sempre amb un «Ha de venir Téllez?», i després, quan aquest apareixia, es produïa un clam: «Home, Antoni!» Els comentaris en sortir de la reunió van canviar també: «Aquest Téllez, què bromista, com és de fotut...!», i la revista va superar el seu ritme mandrós i va començar a incorporar nous col·laboradors. Salas es valia d'Antoni per anar fent els números i proposar noves iniciatives, a les quals ara ja era més difícil oposar reticències, i jo, és clar, em refugiava darrera l'estela d'ambdós. No és que jo fos el més jove, és que jo era l'únic que no havia fet els seixanta anys. Tots em doblaven folgadament l'edat, tal vegada per això Antoni em va dispensar un tractament cordial especial, per a un jove que tenim... devia pensar.

Ismael Viadiu, Rosita i *Moni* (Mallorca, 1989)

Així és que quan en l'Ateneu ens vam decidir a engegar l'aventura de portar gent de la Península per fer xerrades, sense pensar-m'ho dues vegades, vaig proposar convidar Antoni.

Era maig de 1989 quan va arribar Téllez a Palma. Hi venia una mica recelós, però per sort sa companya Moni es va mostrar tan cordial i contenta que va salvar aquells primers moments de tempteig. Va voler la casualitat que per aquells dies també haguessin arribat a Palma, procedents de Mèxic, Ismael Viadiu i sa companya Rosita. Ismael no havia tornat a Espanya des que en 1938 s'havia traslladat a la URSS en companyia de sos dos germans, en una d'aquelles expedicions d'infants que va organitzar la República. Després va arribar la guerra mundial, i els germans d'Ismael es van allistar en l'Exèrcit soviètic i van morir en el setge de Leningrad. Ismael, el més petit, va sobreviure com va poder als desastres de la guerra i al terror soviètic, i en 1946 va poder sortir de Rússia i reunir-se amb sos pares, que estaven exiliats a Mèxic. Va ser allà, durant la meva estada de dos anys a les antigues terres asteques, on el vaig conèixer i vaig entaular una entranyable amistat. Quan Ismael es va jubilar va decidir fer un llarg viatge a Europa, i va començar el seu periple a Palma. Rosita, nascuda a Mèxic de pares exiliats, no havia travessat mai l'Atlàntic. La coincidència que ens havia reunit va ser una grata sorpresa per a tothom. De manera que a Palma vam viure unes dies excel·lents formant un heterogeni grup en el qual les rialles i les converses no tenien fi.

Antoni va fer la seva xerrada sobre Quico Sabaté, va dedicar un exemplar del seu llibre a l'Ateneu, i la seva reticència inicial ben aviat va deixar pas a la seva habitual cordialitat. Va estar molt content de conèixer els joves companys de l'Ateneu, i va anar explicant els seus records en passeigs, entre cerveses i en interminables sobretaules.

Antoni havia nascut el 1921 a Tarragona, però va passar la seva infància a Astúries, on va viure els esdeveniments de la Revolució del 34. Després, durant la guerra es trobava a Lleida, on es va afiliar a

les Joventuts Llibertàries i va col·laborar en el periòdic local *Acracia*, que aleshores dirigia Josep Peirats. Va ser mobilitzat en l'anomenada «quinta del biberó» (1938), i el febrer de 1939 va cr euar la frontera francesa, i va ésser internat en un camp de concentració durant un any. Més tard va participar en la lluita amb maquis contra l'ocupació alemanya de França. Va passar per moltes peripècies, va ser detingut i va escapar en diverses ocasions, i com tants altres companys va continuar la lluita armada contra el franquisme, participant el 1943 en la invasió de la Vall d'Aran. Va conèixer els principals guerrillers anarquistes: Sabaté, Facerias, Massana, *Caracremada*... amb els qui va col·laborar i en va relatar posteriorment les gestes en els seus documentats llibres. Acabats aquells temps, va aconseguir feina en l'Agence France Press, i «allà es va acabar la meva biografia», es lamentava Antoni. Però va ser aleshores quan es va dedicar a explicar les biografies dels seus antics companys, cosa que va fer possible que avui puguem conèixer-les i evitar que hagin caigut en l'oblit.

Albert Meltzer, Téllez i Joe Thomas, a París

L'última vegada que vaig veure Antoni va ser a Barcelona l'octubre 1993, amb ocasió de la trobada Anarquisme Exposició Internacional. En aquell temps ja s'havia traslladat a viure a Morellàs, entre Perpinyà i Figueres, des d'on seguia elaborant els seus estudis, editant llibres i escrivint regularment les seves col·laboracions en la revista *Polémica*, on la notícia de la seva mort, als 84 anys, va arribar poc després de la recepció de la seva última col·laboració.

Ismael Viadiu va morir a Mèxic fa més de dos anys. La seva odissea a la Unió Soviètica queda pendent de ser relatada; esperem que la tenacitat de Rosita faci que ben aviat sigui coneguda.

D'aquella primavera de fa quinze anys queda un viu i excel·lent record, i l'evocació dels vells amics és sempre un dels aliments per a la vida.

Ignasi de Llorens

BIBLIOGRAFIA D'ANTONI TÉLLEZ

- Sabaté. Guerrilla urbana en España (1945-1960) (Belibaste, París, 1972; Ruedo Ibérico, París, 1974; Plaza & Janés, Barcelona, 1978; Virus, Barcelona, 1992) [Existeixen traduccions al francès, a l'alemany, a l'anglès i a l'italià]
- Facerías. Guerrilla urbana (1937-1957) : la lucha del Movimiento Libertario en España y en el exilio (Ruedo Ibérico, París, 1974; Virus, Barcelona, 2004) [Existeix traducció a l'italià]
- La lucha del movimiento libertario contra el franquismo (Virus, Barcelona, 1991) [Existeix traducció a l'anglès]
- Apuntes sobre Antonio García Lamolla y otros andares (Asociación Isaac Puente, Vitoria, 1992)
- Algunos jalones de un largo camino hacia la amistad (Inèdit, 1992)
- Historia de un atentado aéreo contra el general Franco (Virus, Barcelona, 1993) [Existeixen traduccions al francès i a l'anglès]
- El MIL y Puig Antich (Virus, Barcelona, 1994)
- La red de evasión del grupo Ponzán. Anarquistas en la guerra secreta contra el franquismo y el nazismo (1936-1944) (Virus, Barcelona, 1996)
- A guerrilla antifranquista de Mario de Langullo, o Pinche (A Nosa Terra, Vigo, 2000)

ANTI ©: Si t'interessa piratejar alguna cosa d'aquest butlletí, no te'n tallis! Això sí, no t'oblidis si és possible de citar-ne la font d'informació.

L'Ateneu Llibertari Estel Negre només es responsabilitza dels articles sense firma o dels signats expressament per aquest col·lectiu. Les altres col·laboracions, personals o de grups, signades amb noms reals o ficticis, són responsabilitat exclusiva dels seus autors.

LLEGEIX, AJUDA I DIFON EL *BUTLLETÍ ESTEL NEGRE*:
Això que tens a les mans no és cap objecte de consum. Si ja l'has llegit, no el llancis, passa'l a algun o alguna col·lega. També us hi podeu subscriure per 12 números fent-nos arribar 6 € (o 12 € si voleu fer una subscripció de suport) i nosaltres us enviarem el butlletí a ca vostra.

PUNTS DE DISTRIBUCIÓ DEL BUTLLETÍ:
- Bars: Lórien, Lisboa, Espanya, Tomate, Guirigall, Pinzell
- Llibreries: Signe, La rosa als llavis
- Centres socials: S'Aixopluc, Loco Circo
- Botigues: Runaway, Pasatiempos, La Pescadería
- UIB: Delegació d'alumnes

BUTLLETÍ EN PDF:
Us podeu descarregar aquest butlletí 151 en pdf, per cortesia de TotMallorca.net, en la següent adreça electrònica: http://totmallorca.net/pdf/estelnegre151.pdf

---

A S S E M B L E E S

***Ateneu Llibertari Estel Negre*: dijous a les 20 hores a l'Ateneu**

==========

U N A F O R M A D E C O L · L A B O R A R

El *Butlletí Estel Negre* és obert a tothom. Desitgem i volem que tots i totes hi col·laboreu amb articles, notícies, comentaris, dibuixos, etc., i també en la seva distribució i difusió. Enrotlleu-vos-hi!

==========

A L T R A F O R M A D E C O L · L A B O R A R

Amb aquest butlletí, i amb l'Ateneu en general, hi podeu col·laborar d'una forma econòmica, imprescindible per al seu funcionament, ingressant les quantitats que vulgueu en el compte corrent de *La Caixa* número 2100-0150-66-0103123620.
Sabem que aquestes retxes seran ben acollides, per la qual cosa us adonem les gràcies per endavant.

ATENEU LLIBERTARI ESTEL NEGRE

L O C A L :
Palau Reial, 9, 2on (Ciutat)
P E R M A N È N C I E S :
De dilluns a divendres
de 19 a 22 hores
T E L È F O N : (9 7 1) 7 2 6 4 6 1
F A X : (9 7 1) 7 2 6 4 6 1
E - M A I L :
estelnegre@nodo50.org
C O R R E S P O N D È N C I A :
Apartat de correus 1566
07080 Ciutat de Mallorca
Illes Balears